

Deze uitgave is tot stand gekomen in samenwerking met het Historisch Genootschap Lochem Laren Barchem en mede dankzij financiële bijdragen van het Fonds 1819, de Gemeente Lochem, het Historisch Genootschap Lochem Laren Barchem, het Steunfonds Lochem en 300 inschrijvers op de gelimiteerde gebonden uitgave in cassette.

Vormgeving: Prezns - Marco Bolsenbroek, Zutphen

© 2018 Focko De Zee & Wout Klein, p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

© 2018 Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Rechthebbenden die in dit verband niet zijn benaderd wordt verzocht zich met de uitgever in verbinding te stellen.

ISBN 9789462492660 (gebrocheerde editie)

ISBN 9789462492479 (gebonden editie)

NUR 680

Inhoudsopgave

Inleiding	4
De adel ontrafeld	6
De kastelen verklaard	17
Kasteelheren actief	24
Ampsen/Old Ampsen	31
Blankenborch	33
De Boedelhof	34
De Boekhorst	36
De Cloese	38
Den Dam	40
Dedinckswoord	42
Diepenbroeck	44
Dorth	46
't Draafsel	48
De Ehze	49
Het Elze	51
Het Hassink	53
Groot Have	55
't Haveke	57
De Heest	59
De Hoogenkamp	61
Het Hulze	63
Het Hungerink	65
't Joppe	66
Karssenbergh	68
't Klaphek	69
Langen	70
Ter Meulen	71
Nettelhorst	72
Old Oolde/Oolde	74
Overlaer	77
't Ross	79
Rijsselt	81
't Spijk	83
De Velhorst	84
Verwolde	86
De Voorst	88
Wolzak	91
De Woolbeek	93
Dankwoord	95
Illustratieverantwoording	96

Inleiding

Geen enkele gemeente in Nederland heeft zoveel kastelen binnen haar grenzen (gehad) als Lochem. Tenminste, als je onder 'kasteel' niet alleen een middeleeuwse burcht met torens en kantelen verstaat, maar ook een voornam 19-eeuws buitenhuis met landschapstuin en elke variant daartussenin. Van de 37 kastelen die er in Lochem hebben gestaan zijn er nog 18 aanwezig. De overige zijn verdwenen, soms op een ruïne, een landschappelijk overblijfsel of een bouwhuis na.

Dit verhaal gaat over de 'Lochemse kastelen'. Het is het vierde deel van de serie 'OVER LOCHEM', bestaande uit de delen I 'Lochem Historie <1815', II 'Lochem Historie >1815', III 'Lochem Belegerd', IV 'Lochem Kastelen' en V 'Lochem Markante Mensen'. De serie geeft een beknopt en toch vrij volledig beeld van het wel en wee van Lochem, waarbij de eerste drie delen over de stad Lochem gaan en de andere over de hele gemeente Lochem.

Het verhaal over de Lochemse kastelen heeft betrekking op vele eeuwen en op een grote variëteit. Sommige, zoals Verwolde, Dorth en Nettelhorst, zijn als middeleeuwse burcht begonnen, als weerbaar huis ter ver-

Kasteel Ampsen bij Lochem, het meest authentiek.

dediging van de noordoostgrens van de Graafschap. Ze zijn helaas niet in oorspronkelijke, middeleeuwse vorm bewaard gebleven. De 80-jarige Oorlog eiste zijn tol en de modernere tijden vroegen om meer wooncomfort en status.

Zo ging het ook met andere typen kastelen, die voortkwamen uit spiekers of boerenhofsteden met een herenkamer. Zo'n herenkamer voor de leenheer, om er comfortabel te kunnen verblijven tijdens zijn bezoek, was vaak aanleiding om er later een huis met allure van de maken door de adellijke heer zelf. Zo zijn bij voorbeeld de Boekhorst en 't Haveke ontstaan. En ook een spieker, middeleeuwse opslagplaats voor in natura ontvangen pachtbetalingen, was soms de oorsprong: toen de pacht eenmaal in klinkende munt voldaan werd kon er een bewoonbaar kasteel van worden gemaakt, zoals de Velhorst en de voorloper van de Voorst.

Een enkele keer was het willen hebben van een havezate, een goed dat recht gaf op een zetel in de ridderschap van Zutphen, reden om te proberen er een kasteel van te maken, zoals de Heest of Karssenbergh.

En net als de middeleeuwse burchten werden boerenhofsteden, spiekers en havezaten vergroot, verbouwd, verwoest, vernieuwd of verwaarloosd.

Een spieker als Blankenborch verdween helemaal van het toneel, terwijl die van de Voorst rond 1700 compleet werd vervangen door een kasteel met paleisachtige allure, sindsdien zeker tweemaal ernstig beschadigd en toch in oude vorm hersteld.

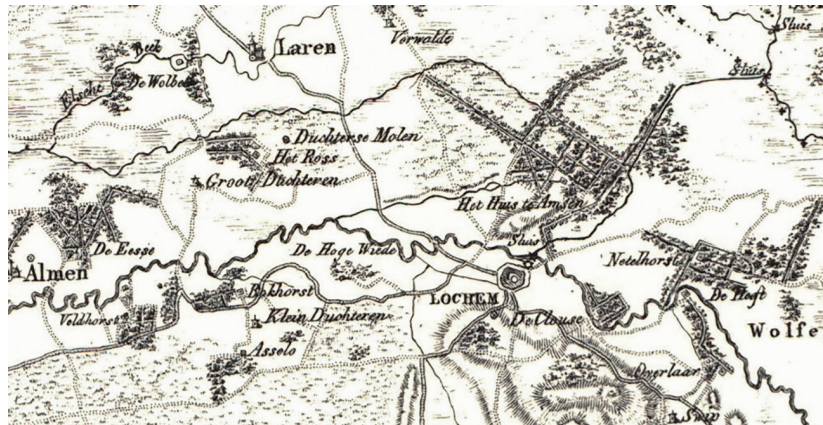
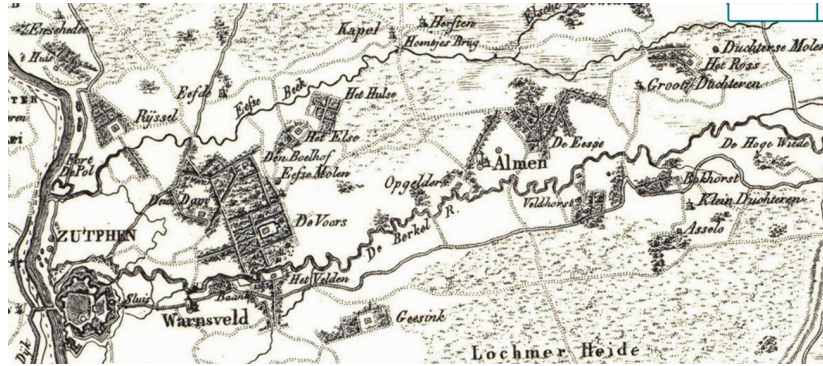
Een havezate als de Woolbeek is verdwenen, Ampsen zien we in ongeveer 17e-eeuwse vorm, de Cloese is eind 19e eeuw vervangen door een kasteeltje in neorenaissance stijl en den Dam is rond dezelfde tijd een strak herenhuis geworden.

En dan zijn er nog de kastelen zonder historie van ridders en leenheren, maar gebouwd door vermogende burgers of notabelen uit de stad, als zomerverblijf of om permanent 'buiten' te wonen, meestal met 'buitenplaats' aangeduid. Zo ontstonden bijvoorbeeld 't Joppe, dat nog in volle glorie bestaat, en het Hassink, waarvan niets resteert.

Het blijkt een onmogelijke opgave om de Lochemse kastelen te beschrijven in een strakke en overzichtelijke indeling. Wij laten ze daarom gewoon in alfabetische volgorde de revue passeren.

Maar voorafgaande aan de kasteelbeschrijvingen behandelen we een aantal overkoepelende onderwerpen over adel, de Graafschap en kastelen. Zoals de vraag 'wat is nu adel', of 'hoe zit het met vererving' en 'hoe komen er zo veel kastelen in de Graafschap en vooral de gemeente Lochem'?

Kastelen rond Almen en Eefde omstreeks 1850.

Kastelen rond Laren en Lochem omstreeks 1850.